

Kamer der Volksvertegenwoordigers

BUITENGEWONE ZITTING 1954.

5. MEI 1954.

WETSVOORSTEL

tot wijziging van Titel VI van Boek I van het
Burgerlijk Wetboek, getiteld : « Echtscheiding ».

TOELICHTING

MEVROUWEN, MIJNE HEREN,

In 't begin van ons voorstel hebben wij, zoals in dit tot hervorming van het Burgerlijk Wetboek, het beginsel vooropgezet van de gelijkheid van man en vrouw, wat de rechtsgronden tot echtscheiding betreft.

Feitelijk is dit reeds vroeger tot uiting gekomen in een gevestigde rechtspraak, maar het is wellicht niet overbodig nogmaals de aandacht van de magistraten te vestigen op dit gelijkheidsbegrip, dat nog steeds niet volledig in onze zeden is doorgedrongen.

Wij menen en herhalen, dat de eerbiediging van die gelijkheid geen reden mag zijn tot onenigheid in de gezinnen, maar integendeel een uitnodiging tot het echtpaar om een op die gelijkheid berustende nieuwe formule van eenheid en harmonisch leven te zoeken. Gewis kan dit begrip, op het zedelijk en op het juridisch plan, de betrekkingen onder de echtgenoten omvormen, maar die wijziging is niet noodzakelijk ongunstig. Uit die opvatting kan een nieuwe, meer verheven moraal ontstaan, die meer eerbied betuigt voor de menselijke waardigheid. Twee gelijke wezens, die als dusdanig door de wet zullen worden behandeld, zijn zich niet alleen meer bewust van hun rechten maar ook nog van de plichten die hun door die gelijkheid worden opgelegd. Het aan de man toegekend gezag heeft hem nooit verhinderd zijn plichten te verzuimen, zomin als voor de vrouw, de staat van minderwaardigheid waarin zij werd gehouden. Het is niet omdat het door haar gepleegd overspel door de wet als ernstiger werd beschouwd, dat haar verhinderde het al dan niet te plegen, doch wel haar verantwoordelijkheidsgevoel ten opzichte van de gezinsgroep.

Door het indienen van dit voorstel ligt het niet in onze bedoeling de echtscheiding aan te moedigen noch te vergemakkelijken. Ons enig doel is, en wij zullen daarvan het bewijs leveren bij het overzicht van de reeks hiernavolgende artikelen, het aantal formaliteiten te vermindere en aldus de echtscheiding in het bereik te stellen van alle maatschappelijke standen. Het past inderdaad niet

Chambre des Représentants

SESSION EXTRAORDINAIRE 1954.

5 MAI 1954.

PROPOSITION DE LOI

modifiant le Titre VI du Livre Ier du Code Civil,
intitulé : « Du Divorce ».

DEVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

Au début de notre proposition, nous avons repris, comme dans la proposition de réforme du Code Civil, le principe d'égalité entre l'homme et la femme en ce qui concerne les causes de divorce.

En fait, toute une jurisprudence l'a fait avant nous, mais peut-être n'est-il pas inutile de rappeler l'attention des magistrats sur cette notion d'égalité qui n'a pas encore pénétré complètement nos mœurs.

Nous pensons et nous répétons que le respect de cette égalité ne peut pas être une raison de désunion dans les familles, mais au contraire une invitation au couple de découvrir une formule d'unité et de vie harmonieuse nouvelle basée sur cette égalité. Certes, cette notion peut transformer sur le plan moral et sur le plan juridique les rapports entre les époux, mais ce changement n'est pas nécessairement péjoratif. Une morale nouvelle, plus élevée, plus respectueuse de la dignité humaine, peut naître de cette conception. Deux êtres égaux et qui seront traités comme tels par la loi ne sont pas seulement plus conscients de leurs droits, mais encore des devoirs que cette égalité leur confère. L'autorité conférée à l'homme ne l'a jamais empêché de trahir ses devoirs, pas plus que l'état d'infériorité dans lequel la femme était tenue. Ce n'est pas le fait que l'adultère perpétré par elle était considéré comme plus grave par la loi qui l'a empêchée de le commettre ou non, mais le sens de sa responsabilité vis-à-vis du groupe familial.

Notre but en déposant cette proposition de loi n'est point d'encourager le divorce ni de le rendre plus facile. Notre seul but, et nous allons le démontrer tout au long de ces articles, est de diminuer le nombre des formalités et de rendre par là-même le divorce accessible à toutes les classes de la société. Qu'on ne nous dise pas qu'à cette fin existe le *Pro Deo*. Il n'est pas une travailleuse

te beweren, dat daartoe het *Pro Deo* bestaat. Er is geen maatschappelijke werkster die niet eens de erbarmelijke klacht heeft gehoord van de arme verlaten vrouw, die zou willen leven en haar kinderen opvoeden in een klare juridische toestand, en die, genoopt om beroep te doen op het *Pro Deo*, voor een eindeloze rechtspleging heeft gestaan en te worstelen heeft gehad met duizenden moeilijkheden.

Kan de zuiverste vorm van echtscheidingen, te weten, de « onderlinge toestemming », niet de echtscheiding van de rijken worden genoemd? Waarom wordt de aanwezigheid van twee notarissen nodig geacht, wanneer zoveel huwelijken zonder tussenkomst van een notaris worden voltrokken?

De menigvuldige formaliteiten tot echtscheiding verhogen niet alleen de kosten maar vergen tevens talrijke stappen en tijdverlies. Zij verzekeren in niets het normaler bestaan van nederige gezinnen waarvoor de echtscheiding niet alleen een zedelijke maar ook een financiële ramp is. Zij verklaren, integendeel, het steeds toenemend aantal onwettige gezinnen die men bij de werkende massa aantreft. Het is niet het bewijs, dat hun gezinsleven minder zedelijk is dan dit van de andere standen, maar wel dat dikwijls aan overbodige formaliteiten tijd en geld moet worden besteed, waarover zij niet beschikken.

In de praktijk werd de nutteloosheid van sommige maatregelen zozeer ingezien, dat de rechtspraak zelf er zich niet meer om bekommert en dat de door ons voorgestelde teksten meer een feitelijke toestand bevestigen dan dat zij nieuwigheden invoeren.

De beoefening van het recht heeft niet alleen aan de magistraten maar ook nog aan de advocaten die zich van hun taak ten volle bewust zijn, aangetoond dat de verzoeningspogingen, voorzien gedurende de rechtsplegings-termijn, niet alleen vaak schipbreuk lijden maar ook, in plaats van de grieven te milderen, deze verscherpen.

Wanneer een normaal echtpaar er toe komt de echtscheiding als de enige uitweg te beschouwen voor een leven dat ondraaglijk is geworden, dan betekent dit voor een ieder een grote zedelijke nood, waartegen de lange en moeilijke rechtspleging of de bemoeiing van een derde niets vermogen.

Soms kan het gebeuren dat, bij de aanvang van een rechtspleging tot echtscheiding en voor een nog jong echtpaar, de verzoening slaagt. Meestal kan dit succes slechts worden behaald in het kabinet van de advocaat; zelden gebeurt dit vóór de magistraat, en de kansen op succes verminderen naargelang van het aantal ontmoetingen. Waarom dan die pijnlijke ontmoetingen nodeloos vermengvuldigen? Hetgeen wij, in zedelijk opzicht, zeggen van de rechtspleging kan evenzeer worden gezegd van de termijn gesteld voor het aangaan van een tweede huwelijk na toelating van de echtscheiding. Die opgelegde termijn schept meer onwettige toestanden dan dat hij een waarborg vormt voor wat de « moraal » wordt genoemd. Wat nog erger is, het zijn vaak onschuldige kinderen die het meest te lijden hebben, hetzij onder de dubbelzinnige toestand van de ouders gedurende de rechtsplegingstermijn, hetzij onder de paradoxale toestand geschapen door het stellen van een termijn voor het tweede huwelijk.

Iedere ontmoeting, iedere moeilijkheid kan een bron zijn van leed voor kinderen waaraan een bekrompen of prikkelbaar echtgenoot bijna niet denkt, en menigvuldig en opgehoopt is het verdriet van kinderen die, zelfs zonder zich goed rekenschap te geven, voelen dat de toestand van hun ouders niet volkomen normaal is.

Die redenen hebben er ons toe aangespoord om de rechtspleging tot echtscheiding te vereenvoudigen, om de kosten en de lange duur er van te verminderen alsook om

sociale qui n'ait entendu la plainte lamentable de la femme pauvre, abandonnée, voulant vivre et élever ses enfants dans une situation juridiquement claire, qui, obligée de recourir au *Pro Deo*, n'ait vu se prolonger sans fin le temps de la procédure et s'accumuler sur sa route mille difficultés.

La forme la plus propre du divorce, le « consentement mutuel », ne peut-il pas être appelé le divorce des riches? En quoi la présence de deux notaires se justifie-t-elle à notre époque où tant de mariages s'accomplissent sans l'intervention du notaire.

Non seulement les formalités multipliées du divorce en augmentent d'autant les frais, mais encore elles imposent de nombreuses démarches et une grande perte de temps. Elles n'assurent en rien la vie plus normale des familles modestes pour lesquelles un divorce est en plus d'une catastrophe morale un désastre financier. Elles expliquent au contraire le nombre toujours grandissant de ménages illégitimes que l'on rencontre dans les masses laborieuses. Ce n'est pas une démonstration que leur vie familiale est moins morale que celle des autres classes, c'est la démonstration qu'il faut souvent dépenser en formalités superfétatoires un temps et un argent qu'elles ne possèdent pas.

La pratique a si bien manifesté l'inutilité de certaines mesures que la jurisprudence elle-même ne s'en inquiète plus et que les textes que nous proposons consacrent une situation de fait bien plus qu'ils n'innovent.

La pratique du droit a montré, non seulement aux magistrats mais encore aux avocats qui ont de leur rôle une conscience aiguë, que les tentatives de conciliation prévues en cours de procédure, non seulement échouent souvent, mais encore au lieu d'amenuiser les griefs les grandissent.

Lorsqu'un couple normal en arrive à considérer le divorce comme la seule issue possible à une vie devenue insupportable, cela suppose pour chacun une grande détresse morale, pour laquelle la procédure longue et difficile ou les interventions d'un tiers ne sont pas des remèdes.

Parfois, au début d'une procédure en divorce et pour un couple jeune encore, il se peut qu'une tentative de conciliation réussisse. Le plus souvent ce succès ne peut être obtenu que dans le cabinet de l'avocat, rarement il l'est devant le magistrat et les chances de succès diminuent avec le nombre des entrevues. A quoi bon dès lors multiplier en vain ces rencontres pénibles? Ce que nous disons du point de vue moral de la procédure, nous pouvons le dire aussi bien du délai exigé avant le remariage après admission du divorce. Ce délai imposé crée plus de situations illégales qu'il ne garantit ce qu'on appelle la morale. Chose plus grave encore, ce sont souvent des enfants innocents qui pâtissent le plus, soit de la situation ambiguë des parents pendant la période de la procédure, soit de la situation paradoxale créée par le délai pour le remariage.

Chaque entrevue, chaque difficulté peut être une source de souffrance pour des enfants auxquels un conjoint borné ou irascible ne songe guère, et les peines sont nombreuses et accumulées, d'enfants qui sentent, même sans précision, que la situation de leurs parents n'est pas tout à fait normale.

Ce sont ces raisons qui nous ont poussés à simplifier la procédure du divorce pour en diminuer les frais et la longueur et à abréger le délai du remariage, afin de ne pas

de termijn tot het aangaan van een tweede huwelijk te verkorten, ten einde geen toestanden te verlengen die in de eerste plaats schadelijk zijn voor de kinderen.

ONTLEDING DER ARTIKELEN.

HOOFDSTUK I.

Rechtsgronden tot echtscheiding.

Eerste artikel.

Artikel 230 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« De vrouw kan echtscheiding vorderen op grond van overspel van haar man. »

Het Burgerlijk Wetboek vermeldde vroeger, op gebied van rechtsgronden tot echtscheiding, een verschil van behandeling tussen het overspel van de vrouw en dit van de man.

Het overspel van de man was slechts een grond tot echtscheiding op voorwaarde dat het werd aangevuld met twee afzonderlijke feiten :

- 1° het houden van een bijzit;
- 2° in de gemeenschappelijke woning.

Tot verantwoording van deze tekst heeft men willen steunen op de theorie van de minderwaardigheid van de vrouw ten opzichte van de man.

De evolutie van de gedachten had de rechtspraak er evenwel toe gebracht een verbetering te brengen aan dit streng en volstrekt onderscheid tussen de tekortkoming van de vrouw en die van de man.

Het eenvoudig overspel van de man werd gewoonlijk beschouwd als een belediging van erge aard, voorzien bij artikel 231, die een geldige grond was tot het bekomen van de echtscheiding.

Dit verhinderde echter niet, dat de vrouw in een opvallende staat van minderwaardigheid werd gehouden daar, theoretisch, de vrouw niet alleen het feit moest bewijzen, maar ook de voortdurende er van en vooral het beledigend karakter van de tekortkoming van de man aan zijn plicht van getrouwheid.

Het kwam ons belangrijk voor op wettelijke wijze de gelijkheid van behandeling tussen man en vrouw te herstellen, die door de rechtspraak trouwens reeds werd ingewilligd onder de drang van de evolutie der gedachten door de opvatting van de in artikel 231 voorziene belediging van erge aard te verruimen.

Om het verschil van behandeling tussen man en vrouw te trachten te rechtvaardigen werd dikwijls aangevoerd, dat het overspel van de vrouw, door eventueel in het wet-
tig gezin in overspel geboren kinderen binnen te brengen, een tekortkoming uitmaakte waarvan de gevolgen veel erger konden zijn dan in het geval van overspel van de man.

Een dergelijk argument, zelfs al had het enige waarde, leek niet thuis te horen in een stof die handelt over de rechtsgronden tot echtscheiding.

prolonger des situations dommageables au premier chef pour les enfants.

ANALYSE DES ARTICLES.

CHAPITRE I.

Des causes du divorce.

Article premier.

L'article 230 du Code Civil est modifié comme suit :

« La femme pourra demander le divorce pour cause d'adultère de son mari. »

Le Code Civil prévoyait précédemment, en ce qui concerne les causes de divorce, une différence de traitement entre l'adultère de la femme et celui du mari.

L'adultère du mari ne constituait une cause de divorce qu'à condition d'être complété par deux éléments distincts :

- 1° l'entretien de la concubine;
- 2° dans la maison commune.

Ce texte cherchait à se justifier en se basant sur la théorie de l'infériorité de la femme vis-à-vis de l'homme.

L'évolution des idées avait toutefois entraîné la jurisprudence à apporter un correctif à cette distinction rigide et absolue entre la faute de la femme et celle de l'homme.

Le simple adultère du mari fut habituellement considéré comme injure grave, prévue à l'article 231 constituant une cause valable permettant d'obtenir le divorce.

Il n'en restait pas moins que la femme était maintenue dans un état d'infériorité manifeste puisqu'en théorie, la femme devait non seulement prouver le fait, mais encore la continuité de celui-ci et surtout le caractère offensant du manquement de l'homme à son devoir de fidélité.

Il nous a paru important de rétablir légalement l'égalité de traitement entre l'homme et la femme, que la jurisprudence avait d'ailleurs dû concéder à l'évolution des opinions en élargissant la conception de l'injure grave prévue à l'article 231.

Une raison souvent rappelée pour tenter de justifier la différence de traitement entre l'homme et la femme soutenait que l'adultère de la femme en introduisant éventuellement dans la famille légitime des enfants adultérins, constituait une faute dont les conséquences pouvaient être beaucoup plus graves que dans le cas de l'adultère de l'homme.

Un tel argument, même s'il pouvait avoir quelque valeur, ne semblait guère pouvoir trouver sa place dans une matière traitant des causes du divorce.

Door het herstel van de gelijkheid der rechtsgronden tot echtscheiding voor de beide echtgenoten hebben wij in niets de burgerlijke sanctie verminderd die de echtscheiding uitmaakt en die, zoals tot nu toe, de aan overspel plichtige vrouw treft.

De voorgestelde wijziging komt er eenvoudig op neer, de algemene strekking van de huidige rechtspraak te versterken door een vermoeden te scheppen wegens het feit, dat het eenvoudig overspel van de man steeds van een beledigende aard kan zijn voor de bedrogen echtgenote.

De heimelijke verstandhouding onder de echtgenoten zal evenwel in ieder geval het tegenbewijs leveren waardoor het vermoeden van belediging, dat voortaan zowel zou gelden voor de man als voor de vrouw, wordt omgekeerd.

De door ons voorgestelde oplossing is slechts de overname van deze die thans reeds in Frankrijk geldt.

Art. 2.

Artikel 232 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« De veroordeling van een van de echtgenoten tot een voor de andere echtgenoot van schandvlekkende of beledigende aard zijnde straf is voor deze een grond tot echtscheiding. »

Artikel 232 van het Burgerlijk Wetboek had als onderscheiden grond tot echtscheiding de veroordeling behouden van een van de echtgenoten tot een « schandstraf ».

Daar evenwel het Wetboek van Strafrecht van 1867 het begrip van de schandstraf niet meer had overgenomen, bestaat deze niet meer in het strafrecht.

Derhalve was het onmogelijk geworden een vordering tot echtscheiding te steunen op artikel 232. De rechtspraak zag zich, eens te meer, verplicht de moeilijkheid te omzeilen door het begrip van de in artikel 231 van het Burgerlijk Wetboek voorziene belediging van erge aard te verruimen en door er de veroordelingen in op te nemen die van beledigende aard zijn voor de echtgenoot.

Wij hebben het gepast geoordeeld een einde te maken aan een meer theoretisch dan werkelijk twistpunt door aan artikel 232 zijn eigen waarde terug te schenken en door als onderscheiden grond tot echtscheiding opnieuw de veroordeling te bepalen van een van de echtgenoten tot een straf van beledigende aard.

Daaruit volgt eenvoudig, dat de rechtspraak, enerzijds, zonder meer omwegen de bepaling zal kunnen geven van de veroordeling van beledigende aard en, anderzijds, het begrip van de belediging van erge aard binnen redelijker perken zal kunnen terugbrengen.

Art. 3.

Artikel 233 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« De onderlinge en volgehouden toestemming van de echtgenoten, uitgedrukt op de wijze die de wet voorschrijft, onder de voorwaarden die zij bepaalt, bewijst voldoende dat het samenleven voor hen ondraaglijk is en dat er, te hunnen opzichte, een afdoende grond tot echtscheiding bestaat. »

Het wegvallen van hetgeen in het Burgerlijk Wetboek als « proef » wordt bepaald, in geval van echtscheiding door onderlinge toestemming rechtvaardigt de voorgestelde tekstwijziging.

En rétablissant l'égalité des causes du divorce, pour les deux époux, nous n'avons en effet diminué en rien la sanction civile que constitue le divorce et qui pourra, comme par le passé, frapper la femme coupable d'adultère.

La modification proposée en revient simplement à renforcer la tendance générale de la jurisprudence actuelle, en créant une présomption du fait que l'adultère simple du mari peut toujours avoir un caractère outrageant pour l'épouse trompée.

Toutefois la collusion entre les époux fournira dans chaque cas la preuve contraire renversant la présomption d'offense, valant dorénavant tant pour l'homme que pour la femme.

La solution que nous proposons ne fait que reprendre celle qui prévaut déjà en France.

Art. 2.

L'article 232 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« La condamnation de l'un des époux à une peine ayant un caractère infamant ou outrageant pour l'autre époux, sera pour celui-ci une cause de divorce. »

L'article 232 du Code Civil avait conservé comme cause distincte de divorce la condamnation de l'un des époux à une peine « infamante ».

Le Code pénal de 1867 n'ayant toutefois plus repris la conception de la peine infamante, celle-ci n'existait plus en droit pénal.

Il était, dès lors, devenu impossible de baser une action en divorce sur l'article 232. La jurisprudence s'était, une fois de plus, vue dans l'obligation de tourner la difficulté, en élargissant la conception de l'injure grave prévue à l'article 231 du Code Civil et en y introduisant les condamnations ayant un caractère offensant pour le conjoint.

Il nous a semblé qu'il convenait de mettre un terme à une controverse plus théorique que réelle, en rendant à l'article 232 sa valeur propre et en rétablissant comme cause distincte de divorce, la condamnation de l'un des époux à une peine ayant un caractère offensant.

Il en résulte simplement que la jurisprudence pourra, d'une part, poursuivre sans plus de détours la définition de la condamnation ayant un caractère offensant, et d'autre part, ramener la conception de l'injure grave à de plus justes proportions.

Art. 3.

L'article 233 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« Le consentement mutuel, et persévérant des époux, exprimé de la manière prescrite par la loi, sous les conditions qu'elle fixe, prouvera suffisamment que la vie commune leur est insupportable, et qu'il existe, par rapport à eux, une cause péremptoire de divorce. »

La suppression de ce que le Code Civil prévoyait comme « épreuve » en cas de défaut par consentement mutuel justifie la modification du texte proposée.

HOOFDSTUK II.

Echtscheiding wegens een bepaalde oorzaak.

Art. 4.

Artikel 236 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« Elke eis tot echtscheiding zet de feiten uiteen. Hij wordt, met de bewijsstukken, indien er zijn, aan de voorzitter der rechtbank of aan de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt, overhandigd door de eisende echtgenoot in persoon, tenzij deze door ziekte verhinderd is; in dit geval wordt op zijn verzoek en gestaafd door een geneeskundig getuigschrift de eis overhandigd door een bijzonder gemachtigde. De voorzitter of de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt kan altijd de verschijning in persoon van de eisende partij bevelen. »

Artikel 236 van het Burgerlijk Wetboek bepaalde de verplaatsing van de magistraat in geval van verhindering om te verschijnen in hoofde van de eiser, wegens ziekte.

Vereenvoudiging van die rechtspleging leek aangevoelen. Zij kon gemakkelijk worden ingevoerd door aan de door ziekte verhinderde eiser de mogelijkheid aan te bieden zijn eis tot echtscheiding door een bijzonder gemachtigde te laten overhandigen.

De magistraat behoudt anderzijds een volledige vrijheid van controle en kan, in geval van twijfel, de verschijning in persoon van de eisende partij bevelen.

Art. 5.

Artikel 238 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« Onderaan op zijn proces-verbaal, beveelt de rechter dat partijen, binnen de maand, op dag en uur door hem bepaald, in persoon vóór hem zullen verschijnen; en dat, te dien einde, een afschrift van zijn bevelschrift door hem zal gezonden worden aan de partij tegen welke de echtscheiding gevorderd wordt. »

Het is ons nuttig gebleken in artikel 238 van het Burgerlijk Wetboek een wettelijke termijn op te nemen binnen welke de verschijning tot verzoening moet geschieden, ten einde de verlenging van de rechtspleging in die stand te voorkomen.

Art. 6.

Artikel 239 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« Op de bepaalde dag, houdt de rechter aan de twee echtgenoten, indien zij zich aanbieden, of aan de eiser, indien hij alleen verschijnt, zodanige bedenkingen voor als hij geschikt oordeelt om een verzoening te bewerken : slaagt hij daarin niet, dan stelt hij daarvan proces-verbaal op en machtigt de eisende partij om de verwerende partij voor de rechtbank te dagvaarden op dat uitspraak zou worden gedaan. De eisende partij moet de verwerende partij dagvaarden binnen twee maanden te rekenen van de datum van het proces-verbaal van niet-verzoening. »

Art. 8.

Artikel 240 wordt ingetrokken.
(Art. 6 en art. 8.)

CHAPITRE II.

Du divorce pour cause déterminée.

Art. 4.

L'article 236 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« Toute demande en divorce détaillera les faits : elle sera remise avec les pièces à l'appui, s'il y en a, au président du tribunal ou au juge qui en fera les fonctions, par l'époux demandeur en personne, à moins qu'il n'en soit empêché par maladie; auquel cas, sur sa réquisition et un certificat médical à l'appui, la demande sera remise par un mandataire spécial. Le président ou le juge qui en fera les fonctions, pourra toujours ordonner la comparution personnelle de la partie demanderesse. »

L'article 236 du Code Civil prévoyait le déplacement du magistrat en cas d'empêchement de comparaître pour cause de maladie dans le chef du demandeur.

Une simplification à cette procédure paraissait indiquée. Elle pouvait aisément être introduite en offrant au demandeur empêché par maladie la possibilité de faire remettre sa demande en divorce par un mandataire spécial.

Le magistrat maintient d'autre part une entière liberté de contrôle et pourra, en cas de doute, ordonner la comparution personnelle de la partie demanderesse.

Art. 5.

L'article 238 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« Le juge ordonnera, au bas de son procès-verbal, que les parties comparaitront en personne devant lui, endéans le mois, au jour et à l'heure qu'il indiquera; et qu'à cet effet, copie de son ordonnance sera adressée par lui à la partie contre laquelle le divorce est demandé. »

Il nous a semblé utile d'introduire à l'article 238 du Code Civil un délai légal endéans lequel la comparution en conciliation devra avoir lieu, ce afin d'éviter la prolongation de la procédure en cet état.

Art. 6.

L'article 239 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« Au jour indiqué, le juge fera aux deux époux, s'il se présentent ou au demandeur, s'il est seul comparant, les représentations qu'il croira propres à opérer un rapprochement : s'il ne peut y parvenir, il en dressera procès-verbal et autorisera la partie demanderesse à citer la partie défenderesse devant le tribunal afin qu'il soit statué. La partie demanderesse devra citer la partie défenderesse endéans les deux mois à partir de la date du procès-verbal de non-conciliation. »

Art. 8.

L'article 240 est abrogé.
(Art. 6 et art. 8.)

Overwegingen van practische aard hebben er ons toe aangespoord, de afschaffing te voorzien van de verschijning vóór de Rechtbank, vóór welke de voorzitter verslag moet uitbrengen en het openbaar ministerie zijn conclusie moet neerleggen.

In de practijk beantwoordde de vaststelling van de schorsingstermijn van de toelating tot dagvaarding door de Rechtbank aan geen enkele werkelijke behoefte, tenzij, niet om de rechtspleging tot echtscheiding ingewikkelder te maken, doch om die rechtspleging te verlengen. Die verlenging is zeer dikwijls weinig doeltreffend.

De wetgever heeft gemeend dat de duur van die rechtspleging de eiser zou kunnen ontmoedigen en hem er toe aansporen af te zien van de ingestelde vordering. Feitelijk wordt de verzoening van de echtgenoten slechts zelden afhankelijk gemaakt van de duur van de rechtsplegingsstermijn. De hervorming van de rechtspleging tot echtscheiding van 1935-1936 had reeds ingezien dat een bijzonder, langdurige, geldkostende en ingewikkelde rechtspleging in de practijk niet het nagestreefde doel bereikte.

Anderzijds blijft de toestand van de echtgenoten in rechte en in feite onbeslist gedurende de gang der rechtspleging, en wij hebben geoordeeld dat het niet past deze onzekerheidsperiode te verlengen.

De onenigheid in het gezin verergert zodra de vordering is ingesteld. Door de poging van een toenadering door de voorzitter, hoofdzakelijk bij de tweede verschijning van de twee echtgenoten in zijn kabinet te behouden, zijn wij van oordeel dat de mogelijkheden tot verzoening die vóór het gerecht moeten worden opgesteld, kunnen worden beschouwd als in feite uitgeput.

De schorsingstermijn voor de toelating tot dagvaarding wordt door de wet beschouwd als een tijdperk tot nadenken, opgelegd aan de echtgenoten.

Het lijkt ons niettemin dat die oplossing in werkelijkheid slechts een tijdperk is van zenuwachtigheid en dat zij trouwens een onbeduidende positieve uitslag oplevert.

Anderzijds werd door de verschijning in raadkamer het werk van de rechtbanken en parketten verzwaaard.

Het lijkt ons dat door de invoering van een termijn van 2 maanden binnen welke de eisende partij haar onverzettelijk voornemen moet betuigen om haar vordering door te drijven, op straffe al de voordelen te verliezen die de vroegere rechtspleging haar had verschaft, de door ons voorgestelde wijziging niet alleen een vereenvoudiging van de rechtspleging medebrengt, waardoor het werk van de rechtbanken wordt vergemakkelijkt, maar dat zij bovendien de dubbelzinnige toestand van beide echtgenoten tijdens het geding tot echtscheiding inkort en de eisende partij verplicht met beslistheid te handelen en deze tevens tegenover de gevolgen van haar daad stelt.

Art. 7.

Artikel 239bis van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« De eisende partij die in het buitenland verblijft bij het indienen van het verzoek kan dit aan de voorzitter van de rechtbank of aan de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt bij bijzonder gemachtigde laten overhandigen.

» De magistraat kan steeds de verschijning in persoon van de eisende partij bevelen.

» Na binnen de maand de verwerende partij te hebben opgeroepen machtigt hij de eisende partij om de verwerende partij vóór de rechtbank te dagvaarden opdat uitspraak zou worden gedaan.

» De eisende partij moet de verwerende partij dagvaarden binnen twee maanden te rekenen van de datum van het bevelschrift tot machtiging. »

Des considérations d'ordre pratique nous ont incité à supprimer la comparution devant le Tribunal, devant lequel le président devait faire rapport et le ministère public déposer ses conclusions.

Dans la pratique, la fixation du délai de suspension du permis de citer par le Tribunal ne répondait à aucun besoin réel si ce n'est celui, non pas de compliquer la procédure en divorce, mais de prolonger cette procédure. Cette prolongation est très souvent peu effective.

L'idée du législateur était que la durée de cette procédure pourrait décourager le demandeur et l'inciter à abandonner l'action entreprise. En fait, la réconciliation des époux n'est que rarement subordonnée à la durée de la période de procédure. La réforme de la procédure du divorce de 1935-1936 avait déjà admis qu'une procédure spéciale, longue, coûteuse et compliquée, n'atteignait pas dans la pratique le but recherché.

D'autre part, la situation des époux reste indécise, en droit et en fait, durant le cours de la procédure, et il nous a semblé qu'il ne convenait pas de prolonger cette période d'incertitude.

La désunion du ménage se trouve aggravée une fois l'action intentée. En maintenant la tentative d'un rapprochement par le président, essentiellement lors de la seconde comparution qui réunit les deux époux dans son cabinet, nous estimons que les possibilités de réconciliation à tenter devant la justice peuvent être considérées comme étant en fait épuisées.

Le délai de suspension du permis de citer était considéré par la loi comme une période de réflexion imposée aux époux.

Il semble néanmoins qu'en pratique cette solution ne comportait qu'une période d'énervement ne fournissant d'ailleurs qu'un résultat positif insignifiant.

D'autre part, la comparution en chambre de conseil surchargeait le travail des tribunaux et parquets.

En introduisant un délai de 2 mois endéans lequel la partie demanderesse doit prouver sa résolution inébranlable de persévérer dans son action, sous peine de se voir retirer tous les avantages que la procédure antérieure leur avait déjà accordés, il nous paraît que la modification que nous proposons agit non seulement dans un sens de simplification de la procédure, facilitant le travail des tribunaux, mais que, de plus, elle écourte la situation équivoque des deux époux durant l'instance en divorce, et oblige la partie demanderesse à agir avec décision, tout en la mettant en face des conséquences de son acte.

Art. 7.

L'article 239bis du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« La partie demanderesse qui résidera à l'étranger lors du dépôt de la requête pourra la remettre au président du tribunal ou au juge qui en fera les fonctions par un mandataire spécial.

» Le magistrat pourra toujours ordonner la comparution personnelle de la partie demanderesse.

» Après avoir convoqué endéans le mois la partie défenderesse, il autorisera la partie demanderesse à citer la partie défenderesse devant un tribunal afin qu'il soit statué.

» La partie demanderesse devra citer la partie défenderesse endéans les deux mois à partir de la date de l'ordonnance portant autorisation. »

De in artikel 6 bepaalde vereenvoudiging tot wijziging van artikel 239 van het Burgerlijk Wetboek heeft de wijziging van artikel 239bis tot logisch gevolg.

Art. 9.

Aan artikel 251 van het Burgerlijk Wetboek worden volgende woorden toegevoegd :

... « op een hoofdeis tot echtscheiding of tot scheiding van tafel en bed ».

Artikel 251 van het Burgerlijk Wetboek bepaalt de mogelijkheid, bij enkele akte van conclusie, een tegenvordering in te stellen. Aldus was het toegelaten, door tegenvordering de echtscheiding of de scheiding van tafel en bed te vorderen op een hoofdeis tot echtscheiding, of bij tegenvordering de scheiding van tafel en bed te vorderen op een hoofdeis tot scheiding van tafel en bed. Alleen het geval van een tegenvordering tot echtscheiding op hoofdeis tot scheiding van tafel en bed had sommige moeilijkheden opgeleverd. Tot vrijwaring van de respectieve vrijheid van de echtgenoten verzette zich niets tegen de door sommigen uitgedrukte mening, deze tegenvordering toe te laten. Het scheen ons nuttig deze aan de voornaamste verdediger, eiser bij tegenvordering, aangeboden mogelijkheid nader te bepalen.

Art. 10.

Artikel 875 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering wordt gewijzigd als volgt :

« De artikelen 234 tot 239bis, 241, eerste lid, 242 tot 249, 251, 253, 262, 263 en 267 tot 274 van het Burgerlijk Wetboek zijn van toepassing op de scheiding van tafel en bed... Indien de voorzitter partijen niet heeft kunnen verzoenen, verwijst hij ze om zich vóór de rechtbank te voorzien. »

Als rechtstreeks gevolg van de wijziging aangebracht in artikelen 251, 239 en 239bis van het Burgerlijk Wetboek past het, enerzijds, aan de opsomming van de artikelen die van toepassing zijn op de rechtspleging tot scheiding van tafel en bed, vermeld in artikel 875 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, een nieuw artikel 251 toe te voegen, en, anderzijds, het tweede lid weg te laten, daar dit overbodig wordt.

Art. 11 en 12.

Artikelen 259 en 260 worden ingetrokken.

Artikel 259 van het Burgerlijk Wetboek bepaalt de mogelijkheid, het toestaan van de echtscheiding gedurende de termijn van één jaar te verdagen. De beoefening der rechtspraak heeft aangetoond dat die bijkomende proef na de echtscheiding de verzoening weinig in de hand werkt.

De rechtbanken en hoven hebben slechts zeer zelden gebruik gemaakt van dit artikel. De weglating er van is de bekrachtiging in rechte van een feitelijke toestand.

Art. 13.

Artikel 261 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« Wanneer de echtscheiding geëist wordt om reden dat een van de echtgenoten tot een voor de andere echtgenoot van schandvlekkende of beledigende aard zijnde straf verwezen werd, moeten er geen andere rechtsvormen

La modification introduite à l'article 6 modifiant l'article 239 du Code Civil, entraîne comme conséquence logique la modification de l'article 239bis.

Art. 9.

A l'article 251 du Code Civil sont ajoutés les mots suivants :

« ... Sur une demande principale en divorce ou en séparation de corps. »

L'article 251 du Code Civil prévoyait la possibilité d'introduire par simple acte de conclusions une demande reconventionnelle. Il était ainsi admis de demander reconventionnellement le divorce ou la séparation de corps sur une demande principale en divorce ou de demander reconventionnellement la séparation de corps sur une demande principale de séparation de corps. Seul le cas d'une demande reconventionnelle en divorce sur demande principale en séparation de corps avait présenté certaines difficultés. Afin de respecter la liberté respective des époux, rien ne s'opposait à l'opinion exprimée par certains d'autoriser cette demande reconventionnelle. Il nous a paru utile de préciser cette possibilité offerte au défendeur principal, demandeur sur reconvention.

Art. 10.

L'article 875 du Code de Procédure Civile est modifié ainsi qu'il suit :

« Les articles 234 à 239bis, 241, alinéa 1er, 242 à 249, 251, 253, 262, 263 et 267 à 274 du Code Civil sont applicables à la séparation de corps... Le Président, s'il n'a pu rapprocher les parties, les renverra à se pourvoir devant le tribunal. »

Comme conséquence directe de la modification apportée à l'article 251 du Code Civil aux articles 239 et 239bis du Code Civil, il convenait, d'une part, de joindre à l'énumération des articles applicables à la procédure en séparation de corps prévue à l'article 875 du Code de Procédure Civile, l'article 251 nouveau et, d'autre part, de supprimer le second alinéa devenu sans objet.

Art. 11 et 12.

Les articles 259 et 260 sont abrogés.

L'article 259 du Code Civil prévoyait la possibilité de surseoir pendant un délai d'un an à l'admission du divorce. La pratique jurisprudentielle a prouvé que cette épreuve supplémentaire après divorce ne favorisait guère une réconciliation.

Les tribunaux et cours n'ont que très rarement fait usage de cet article. Sa suppression est la consécration en droit d'une situation de fait.

Art. 13.

L'article 261 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« Lorsque le divorce sera demandé pour la raison qu'un des époux est condamné à une peine ayant un caractère infamant ou outrageant pour l'autre époux, les seules formalités à observer consisteront à présenter au tribunal

in acht genomen worden dan dat aan de rechtbank van eerste aanleg een uitgifte in behoorlijke vorm van het vonnis van veroordeling wordt voorgelegd, voorzien van de melding dat dit vonnis door geen enkel rechtsmiddel meer gewijzigd kan worden. »

Bij de wederinvoering, als onderscheiden grond tot echtscheiding, van de veroordeling van een van de echtgenoten tot een straf van beledigende aard, past het nader te bepalen dat in zulk geval het voorleggen van een authentieke akte, waaruit blijkt dat de veroordeling kracht van gewijsde heeft, volstond om aan de rechtbank toe te laten een oordeel te vellen.

Art. 14.

Artikel 267 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« Het voorlopig bewind over de kinderen wordt aan een van de echtgenoten in meerder belang van de kinderen toevertrouwd. De rechtbank kan het bewind van een of meer kinderen aan ieder echtgenoot toevertrouwen. De Procureur des Konings kan ambtshalve de tussenkomst van de rechtbank eisen. »

Wat de bewaking van en het bewind over de kinderen betreft, lijkt het vanzelfsprekend dat het belang van de kinderen de voorrang moet hebben boven elke andere overweging. Het ware inderdaad ondenkbaar, dat de bewaking van en het bewind over de kinderen zouden worden beschouwd als een strafbestanddeel en dat de kinderen aldus aan een van de echtgenoten zouden worden toevertrouwd om de andere de straffen.

Het lot van de kinderen mag slechts afhangen van de rechtbank, die alleen bevoegd is om een oplossing te geven aan de haar voorgestelde bijzondere gevallen. Geen enkel voorwendsel kan het voordeel rechtvaardigen dat door artikel 267 aan de man werd toegekend.

Zodra een geding tot echtscheiding wordt ingesteld, moet de rechtbank vrijelijk het bewind over de kinderen kunnen toevertrouwen, niet zover aan de meest waardige echtgenoot, maar eerder aan diegene die het best lijkt aangewezen om de kinderen te bewaken en het bewind er over te verzekeren, met inachtneming van de eigen belangen alleen van de kinderen.

HOOFDSTUK III.

Echtscheiding door onderlinge toestemming.

Art. 15.

Artikel 278 van het Burgerlijk Wetboek wordt ingetrokken.

Artikel 278 van het Burgerlijk Wetboek eiste de machtiging van de bloedverwanten in de opgaande linie in geval van echtscheiding door onderlinge toestemming. Naar de opvatting van de wetgever moest die bepaling een soort « waarborg » uitmaken waardoor het aan een ware « familiemagistratuur » toegelaten werd de plaats in te nemen van de rechtsmacht van de Staat.

Uit de beoefening van de rechtspraak is evenwel gebleken, dat die waarborg meer denkbeeldig dan werkelijk was; de echtgenoten die willen scheiden en die de instemming van hun ouders niet bekwamen (trouwens, een uiterst zeldzaam geval), trachtten gewoonlijk de moeilijkheid te omzeilen en uit te zien naar een oplossing die aan hun

de première instance une expédition en bonne forme du jugement de condamnation, portant la mention que ce même jugement n'est plus susceptible d'être réformé par aucune voie légale. »

En rétablissant comme cause de divorce distincte la condamnation de l'un des époux à une peine ayant un caractère offensant, il convenait de préciser que, dans ce cas, la présentation d'un acte authentique prouvant la condamnation ayant force de chose jugée était suffisante pour permettre au tribunal d'apprécier.

Art. 14.

L'article 267 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« L'administration des enfants sera confiée à l'un des époux pour le plus grand avantage des enfants. Le tribunal pourra confier l'administration d'un ou de plusieurs enfants à chacun des époux. Le Procureur du Roi peut demander d'office l'intervention du tribunal. »

En ce qui concerne la garde et l'administration des enfants, il paraît évident que l'intérêt de ces enfants doit primer toute autre considération. Il serait en effet inconcevable que la garde et l'administration des enfants soient considérées comme un élément de sanction et que les enfants soient ainsi confiés à l'un des époux pour punir l'autre.

Le sort des enfants ne peut dépendre que du tribunal, seul compétent pour trancher les cas spéciaux lui soumis. Aucun prétexte ne pourrait justifier l'avantage que le texte de l'article 267 donnait au mari.

Dès l'intentement d'une action en divorce, le tribunal doit pouvoir librement confier l'administration des enfants, non point tellement à l'époux le plus digne, mais plutôt à celui qui semble le mieux appelé à garder et à administrer les enfants, en tenant compte des seuls intérêts propres aux enfants.

CHAPITRE III.

Du divorce par consentement mutuel.

Art. 15.

L'article 278 du Code Civil est abrogé.

L'article 278 du Code Civil exigeait l'autorisation des ascendants en cas de divorce par consentement mutuel. Dans l'esprit du législateur, cette disposition devait constituer une espèce de « garantie », permettant à une véritable « magistrature familiale » de se substituer à la justice de l'Etat.

La pratique de la jurisprudence a toutefois démontré que cette garantie était beaucoup plus illusoire que réelle, les époux cherchant à se séparer et ne rencontrant point l'accord de leurs parents (cas d'ailleurs extrêmement exceptionnel), tentaient habituellement de tourner la difficulté en cherchant une solution répondant à leurs désirs, dans

wensen beantwoordde, dank zij de verruiming van het begrip belediging van erge aard, gehuldigd door de rechtspraak.

Aldus werden de echtgenoten door een instelling en door formaliteiten, bestemd om het aanzien en de waardigheid van de echtscheiding te verhogen, er feitelijk toe gebracht hun toevlucht te nemen tot schijnheiligheid en geveinsdheid om hun doel te bereiken.

Anderzijds poogde de toestemming van de bloedverwanten in de opgaande linie tot de echtscheiding door onderlinge toestemming zich te rechtvaardigen bij overeenkomst met de toestemming vereist bij het huwelijk. Het meningsverschil van de bloedverwanten in de opgaande linie omtrent het huwelijk is feitelijk daartoe geen werkelijke hinderpaal meer dan in geval van minderjarigheid van de toekomstige echtgenoten.

Daar het huwelijk de ontvoogding van de echtgenoten medebrengt, is het niet denkbaar dat het akkoord van twee meerderjarigen aan de goedkeurnig van de ouders zou worden onderworpen, die door het huwelijk van hun kinderen en het stichten van een afzonderlijk gezin, niet goed genoeg meer geplaagd zijn om alleen uitspraak te doen in geval van akkoord van de eerste belanghebbenden, namelijk van de echtgenoten zelf.

Wij hebben het derhalve wenselijk geacht, artikel 278 in te trekken.

Art. 16.

Artikel 280 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« Ze zijn eveneens gehouden schriftelijk hun overeenkomst op te maken over de volgende drie punten :

» 1° Aan wie de uit hun echt geboren kinderen zullen toevertrouwd worden, hetzij gedurende de termijn van de rechtspleging, hetzij na uitspraak van de echtscheiding;

» 2° In welk huis de vrouw, gedurende de termijn van de rechtspleging, haar intrek zal moeten nemen en verblijf houden;

» 3° Welk bedrag de man, gedurende dezelfde termijn, aan zijn vrouw zal moeten betalen, indien zij geen voldoende inkomsten heeft om in haar behoeften te voorzien. »

De door dit voorstel voorziene wijzigingen vergden de vervanging van het begrip « proeftijd » door dit van « termijn van rechtspleging » in artikel 280 van het Burgerlijk Wetboek.

Art. 17.

Artikel 281 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« De echtgenoten verschijnen te zamen, en in persoon, vóór de voorzitter van de burgerlijke rechtbank van hun arrondissement, of vóór de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt, en geven hem hun wil te kennen. »

In verband met de huidige geestestoestand van de maatschappij zou men niet meer kunnen aanvaarden dat de aanwezigheid van twee notarissen een proef of juist gezegd een stoffelijke hinderpaal zou uitmaken voor de echtscheiding door onderlinge toestemming.

Het ware inderdaad ondenkbaar, dat de mogelijkheid tot echtscheiding door onderlinge toestemming feitelijk afhankelijk zou zijn gesteld van het vermogen der echtgenoten, waardoor een volstrekt niet te rechtvaardigen onderscheid zou worden gemaakt tussen de maatschappelijke standen van onze samenleving.

l'élargissement de la notion de l'injure grave, consacrée par la jurisprudence.

Ainsi une institution et des formalités destinées à relever le prestige et la dignité du divorce, entraînaient en fait les époux à employer l'hypocrisie et la dissimulation pour arriver à leurs fins.

D'autre part, l'assentiment des ascendants au divorce par consentement mutuel, cherchait à se justifier par analogie à l'assentiment exigé au moment du mariage. Les dissentiments des ascendants au mariage ne constituent plus en fait un obstacle réel au mariage qu'en cas de minorité des futurs conjoints.

Le mariage entraînant l'émancipation des époux, il ne peut se concevoir que l'accord de deux majeurs soit soumis à l'homologation des parents, qui de par le mariage de leurs enfants et l'établissement d'un ménage séparé ne sont plus suffisamment bien placés pour être seuls juges en cas d'accord des premiers intéressés, c'est-à-dire des époux mêmes.

Il nous a donc paru souhaitable de supprimer l'article 278.

Art. 16.

L'article 280 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« Ils seront également tenus de constater par écrit leur convention sur les trois points qui suivent :

» 1° A qui les enfants nés de leur union seront confiés, soit pendant le temps de la procédure soit après le divorce prononcé;

» 2° Dans quelle maison la femme devra se retirer, et résider pendant le temps de la procédure;

» 3° Quelle somme le mari devra payer à sa femme pendant le même temps, si elle n'a pas de revenus suffisants pour subvenir à ses besoins. »

Les modifications apportées par la présente proposition, exigeaient le remplacement de l'idée « temps d'épreuve », par celle de « temps de procédure », à l'article 280 du Code Civil.

Art. 17.

L'article 281 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« Les époux se présenteront ensemble, et en personne, devant le président du tribunal civil de leur arrondissement, ou devant le juge qui en fera les fonctions, et lui feront la déclaration de leur volonté. »

On ne pourrait plus admettre, dans l'état d'esprit actuel de la société, que la présence de deux notaires constitue une épreuve ou plus exactement un obstacle matériel au divorce par consentement mutuel.

Il serait en effet inconcevable que la possibilité du divorce par consentement mutuel dépende, en fait, d'une question de fortune des époux, entraînant ainsi une distinction absolument injustifiable entre les classes sociales de notre société.

Art. 18.

Artikel 282 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« De rechter houdt aan beide echtgenoten te zamen en aan ieder van hen in het bijzonder zodanige bedenkingen en aanmaningen voor als hij gepast oordeelt; hij leest hun hoofdstuk IV van deze titel voor, regelende de uitwerkselen van de echtscheiding, en brengt hun onder het oog alles waartoe hun stap zal leiden. »

De wijziging van artikel 281 bracht deze van artikel 282 mede.

Art. 19.

Artikel 283 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« Indien de echtgenoten in hun voornemen volharden, wordt er hun door de rechter akte van verleend dat zij de echtscheiding aanvragen en daarin onderling toestemmen : en zij zijn gehouden dadelijk over te leggen en ter hand te stellen, buiten de akten in de artikelen 279 en 280 vermeld :

- » 1° Hun akten van geboorte en hun akte van huwelijk;
- » 2° De akten van geboorte en van overlijden van al de kinderen die uit hun geboren zijn. »

De afschaffing van de machtiging van vader en moeder of bloedverwanten in de opgaande linie of andere in leven zijnde bloedverwanten in de opgaande linie heeft de voorgestelde wijziging van artikel 283 ten gevolge.

Evenwel moet de nadruk worden gelegd op het feit, dat de geboorte- en overlijdensakten in uitzonderlijke gevallen mogen worden vervangen door stukken die als dusdanig gelden.

Art. 20.

Artikel 284 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« De voorzitter of de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt maakt een omstandig proces-verbaal op van al wat er gezegd en gedaan werd in uitvoering van de vorige artikelen; de overgelegde stukken blijven vastgehecht aan het proces-verbaal, waarin melding gemaakt wordt van de waarschuwing aan de vrouw gedaan om, binnen vier en twintig uur, haar intrek te nemen in het huis waaromtrent zij met haar man is overeengekomen, en aldaar verblijf te houden tot aan de uitspraak van de echtscheiding. Het proces-verbaal wordt getekend door de partijen en door de voorzitter of de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt. »

De afschaffing van de tussenkomst van de notarissen in geval van echtscheiding door onderlinge toestemming brengt de tussenkomst mede van de voorzitter voor het opmaken van het proces-verbaal. Dit proces-verbaal moet door partijen en door de magistraat worden getekend.

Art. 21.

Artikel 285 wordt ingetrokken.

Uit de practijk is gebleken dat zo het denkbeeld kon worden verdedigd dat het toestaan van de echtscheiding door onderlinge toestemming aan een langdurige, kostbare en ingewikkelde rechtspleging moet worden onderworpen, de rechtsplegingsmoeilijkheden er evenwel nooit zijn in geslaagd, de echtscheiding te verhinderen.

Art. 18.

L'article 282 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« Le juge fera aux deux époux réunis, et à chacun d'eux en particulier, telles représentations et exhortations qu'il croira convenables; il leur donnera lecture du chapitre IV du présent titre, qui règle les effets du divorce, et leur montrera toutes les conséquences de leur démarche. »

La modification de l'article 281 entraînait celle de l'article 282.

Art. 19.

L'article 283 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« Si les époux persistent dans leur résolution, il leur sera donné acte, par le juge, de ce qu'ils demandent le divorce et y consentent mutuellement, et ils seront tenus de produire et de déposer à l'instant, outre les actes mentionnés aux articles 279 et 280 :

- » 1° les actes de leur naissance, et celui de leur mariage;
- » 2° les actes de naissance et de décès de tous les enfants nés de leur union. »

La suppression de l'autorisation des père et mère ou ascendants ou autres ascendants vivants, a pour conséquence la modification du texte de l'article 283 ainsi qu'il est proposé.

Il importe toutefois de souligner que les actes de naissance et de décès peuvent dans des cas exceptionnels être remplacés par des documents en tenant lieu.

Art. 20.

L'article 284 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« Le président ou le juge qui en fera les fonctions, dressera procès-verbal de tout ce qui aura été dit et fait en exécution des articles précédents; les pièces produites demeureront annexées au dit procès-verbal dans lequel il sera fait mention de l'avertissement donné à la femme de se retirer dans les vingt-quatre heures dans la maison convenue entre elle et son mari, et d'y résider jusqu'au divorce prononcé. Le procès-verbal sera signé par les parties et par le président ou le juge qui en fera les fonctions. »

La suppression de l'intervention des notaires dans le cas du divorce par consentement mutuel entraîne la nécessité de faire dresser le procès-verbal par le président. Le procès-verbal devra être signé par les parties et par le magistrat.

Art. 21.

L'article 285 est abrogé.

La pratique a prouvé que si l'idée pouvait se défendre de faire dépendre l'octroi du divorce par consentement mutuel d'une procédure longue, coûteuse et compliquée, les difficultés de procédure ne sont jamais parvenues à empêcher le divorce.

Het past derhalve, rekening houdend met de gegevens opgeleverd door de praktijk, de ingewikkeldheden van de rechtspleging af te schaffen waardoor een stel van termijnen wordt voorzien waaruit bijkomende kosten voortvloeien, aangezien een dergelijke opvatting een niet te kwalificeren onderscheid maakt tussen de personen wier vermogen toelaat die kosten en dit tijdverlies te dragen en diegene die, minder bemiddeld, zich dergelijke verspillingen van tijd en geld niet kunnen veroorloven.

Derhalve stellen wij de intrekking van artikel 285 voor.

Art. 22.

Artikel 286 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« Binnen veertien dagen na de dag waarop het kwartaal, te rekenen van de verklaring, verlopen is, verschijnen de echtgenoten te zamen en in persoon vóór de voorzitter der rechtbank of vóór de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt; zij overhandigen hem de in behoorlijke vorm gestelde uitgifte van het proces-verbaal houdende hun onderlinge toestemming, en van al de akten die er aan vastgehecht werden, en vorderen, ieder van hen afzonderlijk doch in tegenwoordigheid van elkander, van de magistraat dat hij de echtscheiding zou toestaan. »

Het paste echter niet, de echtscheiding door onderlinge toestemming gemakkelijker te maken dan deze wegens een bepaalde oorzaak, hetgeen feitelijk een soort premie ware geweest voor de echtgenoot die zich schuldig zou hebben gemaakt aan een zware tekortkoming ten opzichte van de andere.

Om die redenen werd het gepast geoordeeld een termijn van een kwartaal te bepalen vooraleer hun toe te staan de toelating tot echtscheiding te vorderen.

Anderzijds hebben wij, in geval van echtscheiding door onderlinge toestemming, de tweede verschijning van de echtgenoten in eigen persoon behouden, zoals voorzien in artikel 287.

Art. 23.

Artikel 289 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« Indien de procureur des Konings in de stukken het bewijs vindt dat beide echtgenoten één en twintig jaar oud waren toen zij hun eerste verklaring deden; dat zij op dat tijdstip twee jaar getrouwd waren; dat de onderlinge toestemming overeenkomstig deze wet werd uitgedrukt, na de hierboven bepaalde voorafgaande handelingen, en met inachtneming van al de door dit hoofdstuk vereiste rechtsvormen, dan geeft hij zijn conclusie in de volgende bewoordingen : « de wet laat toe »; in het tegenovergesteld geval, luidt zijn conclusie : « de wet laat niet toe. »

De wijziging van de rechtspleging in zake echtscheiding door onderlinge toestemming bracht onvermijdelijk de herziening mede van artikel 289.

Art. 24.

Artikel 290 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« De rechtbank kan, op het uitgebracht verslag, geen andere punten onderzoeken dan die welke in het vorig artikel zijn vermeld. Blijkt daaruit dat, naar het oordeel van de rechtbank, partijen aan de voorwaarden voldeden en de bij de wet bepaalde rechtsvormen hebben in acht genomen, dan staat zij de echtscheiding toe. »

Il convenait donc, en tenant compte des éléments fournis par la pratique, de supprimer les complications de procédure prévoyant un ensemble de délais entraînant des frais supplémentaires, puisqu'une telle idée faisait une discrimination inqualifiable entre les personnes dont la fortune permettait de supporter ces frais et ces pertes de temps et ceux qui, moins favorisés, ne pouvaient se permettre de telles dépenses de temps et d'argent.

En conséquence, nous avons abrogé l'article 285.

Art. 22.

L'article 286 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« Dans la quinzaine du jour où sera révolu le trimestre, à compter de la déclaration, les époux se présenteront ensemble et en personne devant le président du tribunal ou le juge qui en fera les fonctions; ils lui remettront l'expédition en bonne forme du procès-verbal contenant leur consentement mutuel, et de tous les actes qui y auront été annexés, et requerront du magistrat chacun séparément, en présence néanmoins l'un de l'autre, l'admission du divorce. »

Il convenait néanmoins de ne point rendre le divorce par consentement mutuel plus aisé que celui pour cause déterminée, ce qui en fait aurait constitué une espèce de prime pour l'époux qui se serait rendu coupable d'une faute grave vis-à-vis de l'autre.

Pour ces motifs, il a paru opportun de prévoir un délai d'un trimestre avant de leur permettre de requérir l'admission du divorce.

D'autre part, nous avons maintenu, en cas de divorce par consentement mutuel, la deuxième comparution des époux en personne, prévue à l'article 287.

Art. 23.

L'article 289 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« Si le Procureur du Roi trouve dans les pièces la preuve que les deux époux étaient âgés de 21 ans lorsqu'ils ont fait leur première déclaration, qu'à cette époque ils étaient mariés depuis deux ans, que le consentement a été exprimé conformément à la présente loi, après les préalables ci-dessus prescrits et avec toutes les formalités requises par le précédent chapitre, il donnera ses conclusions en ces termes : « la loi permet »; dans le cas contraire, ses conclusions seront en ces termes : « la loi empêche. »

La modification de la procédure du divorce par consentement mutuel entraînait nécessairement la révision de l'article 289.

Art. 24.

L'article 290 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« Le tribunal, sur le référé, ne pourra faire d'autres vérifications que celles indiquées par l'article précédent. S'il en résulte que, dans l'opinion du tribunal, les parties ont satisfait aux conditions et rempli les formalités déterminées par la loi, il admettra le divorce. »

Art. 25.

Aan het Burgerlijk Wetboek wordt volgend nieuw artikel 290bis toegevoegd :

« Binnen twee maanden zijn de echtgenoten verplicht dit vonnis bij een gemeenschappelijke akte te betekenen aan de ambtenaar van de Burgerlijke Stand van de plaats waar de echtgenoten hun woonplaats hadden op het ogenblik van hun eerste verschijning. De ambtenaar van de Burgerlijke Stand schrijft het vonnis in zijn registers over; melding er van wordt gemaakt op de kant van de huwelijksakte, indien deze in België werd opgemaakt of overgeschreven. » (Cfr. art. 264.)

Art. 26.

Aan het Burgerlijk Wetboek wordt volgend nieuw artikel 290ter toegevoegd :

« Die twee maanden nemen slechts een aanvang, ten opzichte van de vonnissen in eerste aanleg, na het verstrijken van de termijn van beroep en, ten opzichte van de op tegenspraak gewezen vonnissen, na verloop van de termijn tot voorziening in verbreking. » (Cfr. art. 265.)

Art. 27.

Aan het Burgerlijk Wetboek wordt volgend nieuw artikel 290quater toegevoegd :

« De echtgenoten die de hoger bepaalde termijn van twee maanden zouden hebben laten verstrijken zonder de betekening aan de bevoegde ambtenaar van de Burgerlijke Stand te doen, zijn vervallen verklaard van het genot van het door hen bekomen vonnis. » (Cfr. art. 266.)

Art. 28.

Aan het Burgerlijk Wetboek wordt volgend nieuw artikel 290quinquies toegevoegd :

« Artikel 266bis van het Burgerlijk Wetboek is van toepassing op de echtscheiding door onderlinge toestemming wat de uitwerkselen van het vonnis of van het eindarrest betreft. »

(Art. 24, 25, 26, 27, 28.)

Anderzijds werd het nuttig geacht, de te vervullen formaliteiten en de te volgen rechtspleging na de uitspraak van het vonnis waarbij de echtscheiding wordt toegestaan eenvormig te maken, zowel wanneer het een echtscheiding wegens een bepaalde oorzaak als een echtscheiding door onderlinge toestemming geldt.

De door de wet van 1936 op dit gebied ingevoerde oplossing heeft in de practijk zeer gunstige uitslagen opgeleverd.

Rekening houdend met die overwegingen, stellen wij voor de oplossing voorzien voor de echtscheiding wegens een bepaalde oorzaak over te nemen en deze toepasselijk te maken op de echtscheiding door onderlinge toestemming.

Bijgevolg is het nodig artikel 290 in de hoger aangeduide zin te wijzigen.

Art. 29.

Artikel 294 van het Burgerlijk Wetboek wordt ingetrokken.

Als gevolg van de nieuwe rechtspleging moet artikel 294 van het Burgerlijk Wetboek worden ingetrokken.

Art. 25.

Il est ajouté au Code Civil un article 290bis nouveau :

« Les époux sont obligés, dans les deux mois, de signifier par un acte conjoint ce jugement à l'officier de l'état civil du lieu où les époux avaient leur domicile au moment de la première comparution. L'officier de l'état civil transcrit le jugement sur ses registres, mention en est faite en marge de l'acte de mariage, s'il a été dressé ou transcrit en Belgique. » (Cfr. art. 264.)

Art. 26.

Il est ajouté au Code Civil un article 290ter nouveau :

« Ces deux mois ne commencent à courir, à l'égard des jugements de première instance, qu'après l'expiration du délai d'appel et à l'égard des jugements contradictoires en dernier ressort, qu'après l'expiration du délai du pourvoi en cassation. » (Cfr. art. 265.)

Art. 27.

Il est ajouté au Code Civil un article 290quater nouveau :

« Les époux qui auraient laissé passer le délai de deux mois ci-dessus déterminé, sans faire la signification à l'officier de l'état civil compétent, seront déchus du bénéfice du jugement qu'ils avaient obtenu. (Cfr. art. 266.)

Art. 28.

Il est ajouté au Code Civil un article 290quinquies nouveau :

« En ce qui concerne les effets du jugement ou de l'arrêt définitif, l'article 266bis du Code Civil est applicable au divorce, par consentement mutuel. »

(Art. 24, 25, 26, 27, 28.)

Il a paru, d'autre part, utile de rendre uniformes les formalités à remplir et la procédure à suivre après le prononcé du jugement autorisant le divorce, qu'il s'agisse d'un divorce pour cause déterminée ou d'un divorce par consentement mutuel.

La solution introduite par la loi de 1936 à cette question a eu dans la pratique des résultats très avantageux.

C'est en tenant compte de ces considérations que nous proposons de reprendre la solution prévue pour le divorce par cause déterminée et de la rendre applicable au divorce par consentement mutuel.

En conséquence, il y a lieu de modifier l'article 290 dans le sens sus-indiqué.

Art. 29.

L'article 294 du Code Civil est abrogé.

En conséquence de la nouvelle procédure, l'article 294 du Code Civil doit être abrogé.

Art. 30.

Artikel 295 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« Gescheiden echtgenoten mogen zich opnieuw verenigen door hun huwelijk andermaal te doen voltrekken, zonder verplicht te zijn de termijn bepaald bij artikel 228 in acht te nemen, indien de echtgenote niet, in de tussentijd, een ander huwelijk heeft aangegaan, waarvan de ontbinding tot minder dan tien maanden opklimt.

» In de akte van huwelijk worden de plaats en de dagtekening van hun eerste echtverbintenis vermeld.

» De artikelen 1098, 1496 en 1527 zijn alleen dan van toepassing, wanneer er kinderen bestaan, geboren uit een huwelijk aangegaan tussen de twee echtverbintenissen in. »

De intrekking van artikelen 296 en 297 rechvaardigt de aan artikel 295 van het Burgerlijk Wetboek voorgestelde wijziging.

Art. 31.

Artikel 296 wordt ingetrokken.

De herhaling van artikel 296 van het Burgerlijk Wetboek in de beschikking voorzien in hoofdstuk 7 van Titel 5, dat handelt over de tweede huwelijken en waarbij in artikel 228 de aan de vrouw opgelegde termijn van weduwschap vóór het tweede huwelijk wordt voorzien had slechts zin en waarde om meer nadruk te leggen op het verschil tussen de gevolgen van de echtscheiding wegens een bepaalde oorzaak en deze voortvloeiende uit de echtscheiding door onderlinge toestemming, evenals in het geval van tweede huwelijk van de man, schuldig aan overspel met zijn medeplichtige, in geval van echtscheiding uitgesproken om die reden.

De weglating van de opgelegde buitengewone termijn van 3 jaar heeft ten gevolge gehad, dat de handhaving van artikel 296, dat in feite slechts een dubbel van artikel 228 is, overbodig bleek.

Uit de weglating van artikel 296 volgt in geen geval dat de gescheiden vrouw vóór het verlopen van de termijn van 10 maanden mag hertrouwen, vermits artikel 228 ten volle van toepassing blijft in geval van tweede huwelijk na echtscheiding, behalve in geval van tweede huwelijk van dezelfde twee gescheiden echtgenoten, op voorwaarde dat de ene noch de andere intussen geen ander huwelijk heeft gesloten.

Art. 32.

Artikel 297 wordt ingetrokken.

Het tijdelijk huweliksverbod tijdens een periode van drie jaar, dat wordt opgelegd door artikel 297 van het Burgerlijk Wetboek, in geval van echtscheiding door onderlinge toestemming, werd ingevoerd ten einde de echtgenoten te ontmoedigen die zouden geneigd zijn op onbezonnen wijze echtscheiding aan te vragen.

Die termijn maakte geen straf uit, in tegenstelling met diegene voorzien in artikel 298. Hij bleef niettemin van kracht, zelfs in geval van overlijden van een van de echtgenoten.

Het tijdelijk huweliksverbod heeft nooit de uitslagen opgeleverd die de wetgever er van verwacht had, maar moedigde integendeel het vrije huwelijk aan, met al de rampspoedige gevolgen er van voor de kinderen, die in buitengewone omstandigheden geboren worden.

In feite, was de toestand van de personen die hun echtscheiding door onderlinge toestemming hadden verkregen onzekerder dan deze die de echtgenoot genoot, die zich schuldig had gemaakt aan overspel en in wiens nadeel de echtscheiding uitgesproken werd, terwijl hij met zijn medeplichtige in het huwelijk wilde treden.

Art. 30.

L'article 295 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« Les époux divorcés pourront se réunir en faisant célébrer de nouveau leur mariage sans être tenus d'observer le délai fixé par l'article 228, si l'épouse n'a pas contracté dans l'intervalle un autre mariage dont la dissolution remonte à moins de dix mois.

» Dans l'acte du mariage, on énoncera le lieu et la date de leur première union.

» Les articles 1098, 1496 et 1527 ne seront applicables que s'il existe des enfants issus d'un mariage contracté entre les deux unions. »

La suppression des articles 296 et 297 justifie la modification proposée à l'article 295 du Code Civil.

Art. 31.

L'article 296 est abrogé.

La répétition de l'article 296 du Code Civil de la disposition prévue au chapitre 7 du Titre 5 traitant des seconds mariages et prévoyant à l'article 228 le délai de viduité imposé à la femme avant le second mariage n'avait de sens et de valeur que pour marquer davantage la différence entre les conséquences du divorce pour cause déterminée et celles résultant du divorce par consentement mutuel ainsi que dans le cas de second mariage de l'époux coupable d'adultère avec son complice en cas de divorce prononcé pour cette cause.

La suppression du délai de 3 ans exceptionnel imposé a eu pour conséquence de faire paraître inutile le maintien de l'article 296 qui n'est en fait qu'un double de l'article 228.

La suppression de l'article 296 n'implique en aucun cas que la femme divorcée puisse se remarier avant le délai de 10 mois, puisque l'article 228 reste intégralement applicable au cas de second mariage après divorce, sauf dans le cas du second mariage des deux mêmes conjoints divorcés, à condition que ni l'un ni l'autre n'ait contracté un autre mariage entretemps.

Art. 32.

L'article 297 est abrogé.

La prohibition temporaire du mariage durant une période de trois ans, imposée par l'article 297 du Code Civil en cas de divorce par consentement mutuel, avait été instaurée dans le but de décourager les époux tentés de demander inconsidérément le divorce.

Ce délai ne constituait pas une peine, à l'encontre de celui prévu à l'article 298. Il restait néanmoins de rigueur même en cas de décès de l'un des époux.

L'interdiction temporaire du mariage n'a jamais eu les résultats que le législateur en avait espéré, mais encourageait au contraire l'union libre avec toutes ses conséquences désastreuses pour les enfants nés dans des conditions exceptionnelles.

En fait, les personnes ayant obtenu leur divorce par consentement mutuel, se trouvaient dans une situation plus précaire que celle dont jouissait l'époux coupable d'adultère et qui avait entendu prononcer le divorce à son désavantage tout en désirant épouser son (sa) complice.

In het laatste geval, werd aan de rechter de mogelijkheid gelaten die termijn wegens ernstige reden te verminderen.

In de praktijk, ontsnapten de echtgenoten die de echtscheiding wensten te bekomen aan de in artikel 297 voorziene termijnvereisten en zochten tevens in gemeen overleg een vorm van echtscheiding wegens bepaalde reden. Daaruit volgde een valse toestand, waarbij de gevallen van collusie zich vermenigvuldigden en tevens vaak aan de aandacht van de rechtbank ontsnapten. Aldus overvleugelde de toestand van de zeden en van de moraal de wet, die zich niet kon verdedigen en aan waarde verloor in de ogen van hen die zij aan haar eisen wilde onderwerpen.

Het was nodig klaarheid in die toestand te scheppen.

Art. 33.

Artikel 298 wordt ingetrokken.

In de wetgeving werd oorspronkelijk het volstrekte huweliksverbod voorzien tussen de echtgenoot schuldig aan overspel en zijn medeplichtige. De gevolgen daarvan waren zo rampspoedig dat de wetgever van 1935-1936, bij het herzien van de kwestie, een verbodstermijn had voorzien die nochtans tijdelijk en zelfs facultatief was, en die de rechter het recht had te verminderen.

De in artikel 298 voorziene verbodstermijn in zake huwelijk is nog minder verantwoord dan deze van artikel 297.

Het ging hier over een gevolg van de echtscheiding, die volledig afhing van de goede wil van de echtgenoot die te zijnen voordele de echtscheiding bekwam. De *de plano* verkregen echtscheiding wegens overspel was, inderdaad, overwegend gesteund op een strafrechtelijk vonnis houdende de veroordeling van een der echtgenoten. Welnu, het misdrijf van overspel eist volgens het strafrecht een klacht van de bedrogen echtgenoot. Deze beschikt in feite over de veroordeling van de schuldige.

De door de wet in artikel 298 van het Burgerlijk Wetboek voorziene verbodstermijn was in feite slechts een recht tot persoonlijke wraakneming, dat aan de echtgenoot die de echtscheiding had bekomen werd toegekend. Alhoewel het, enerzijds, begrijpelijk is dat de zware tekortkoming aan zijn plicht van getrouwheid voor de andere echtgenoot het recht medebrengt echtscheiding te bekomen, blijft het niettemin onaannemelijk dat de echtgenoot die, door zijn echtscheiding, vrijwillig iedere band met de schuldige heeft verbroken, na de echtscheiding en ingevolge zijn eigen wil alleen, deze niettemin een aanzienlijke en vrij lange kwelling mag opleggen.

Daar de echtscheiding definitief een einde maakt aan de echtverbintenis, kan die verbodstermijn, die alleen afhangt van de goede wil van een der echtgenoten, niet meer verantwoord worden.

Art. 34.

Artikel 302 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« De kinderen worden toevertrouwd aan een van de echtgenoten of aan een derde persoon in het meerder belang van de kinderen, op eensluidend advies van het Openbaar Ministerie. De rechtbank is niet gehouden al de kinderen aan een zelfde persoon toe te vertrouwen. »

De beschouwingen die voorkomen in de commentaar op artikel 14 verantwoorden de wijziging aangebracht aan artikel 302 van het Burgerlijk Wetboek.

Art. 35.

Artikel 310 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

Dans ce dernier cas, la possibilité avait été laissée au juge de réduire ce délai pour motif grave.

Dans la pratique, des époux désireux d'obtenir le divorce tout en échappant aux conditions de délai prévues à l'article 297 recherchaient de commun accord une forme de divorce pour cause déterminée. Il en résultait une situation fautive où les cas de collusion se multiplièrent tout en échappant souvent à l'attention du tribunal. L'état des mœurs et de la morale débordait ainsi la loi, laquelle ne pouvant se défendre, s'en trouvait diminuée aux yeux mêmes de ceux qu'elle prétendait soumettre à ses exigences.

La clarification de cette situation s'imposait.

Art. 33.

L'article 298 est abrogé.

La législation avait prévu à l'origine l'interdiction absolue du mariage entre l'époux coupable d'adultère et son (sa) complice. Les conséquences en avaient été à ce point désastreuses que le législateur de 1935-1936 réexaminant la question avait prévu un délai prohibitif mais cependant temporaire, et même facultatif, le juge disposant de la faculté de le réduire.

Le délai prohibitif du mariage prévu à l'article 298 se justifiait encore moins que celui de l'article 297.

Il s'agissait ici d'une conséquence du divorce dépendant entièrement du bon vouloir du conjoint qui obtenait le divorce à son avantage. Le divorce pour cause d'adultère, obtenu *de plano*, se basait en effet essentiellement sur un jugement de droit pénal contenant la condamnation de l'un des époux. Or, le délit d'adultère constituant en droit pénal un délit exigeant la plainte du conjoint trompé, celui-ci dispose en fait de la condamnation du coupable.

Le délai prohibitif envisagé par la loi à l'article 298 du Code Civil n'était en fait qu'un droit de vengeance personnelle reconnu à l'époux ayant obtenu le divorce. Si, d'une part, il se conçoit que le manquement grave à son devoir de fidélité entraîne pour l'autre conjoint le droit d'obtenir le divorce, il n'en reste pas moins inadmissible, qu'après divorce, et par pur effet de sa volonté propre, l'époux qui, de par son divorce, a volontairement rompu tout lien avec le coupable, puisse néanmoins lui imposer une vexation considérable et de fort longue durée.

Le divorce mettant définitivement fin à l'union, ce délai prohibitif dépendant du seul vouloir de l'un des époux ne peut plus se justifier.

Art. 34.

L'article 302 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« Les enfants seront confiés à l'un des époux ou à une tierce personne pour le plus grand avantage des enfants, sur avis conforme du ministère public. Le tribunal n'est pas tenu de confier tous les enfants à la même personne. »

Les considérations figurant en commentaire de l'article 14 doivent justifier la modification apportée à l'article 302 du Code Civil.

Art. 35.

L'article 310 du Code Civil est modifié comme suit :

« Wanneer de scheiding van tafel en bed drie jaar heeft geduurd zonder dat verzoening tot stand is gekomen, heeft de echtgenoot die oorspronkelijk verweerder was het recht een eis tot echtscheiding in te stellen bij de rechtbank en deze staat die toe, de oorspronkelijke eiser gehoord. »

De vroegere tekst, die dagtekent van de wet van 20 Maart 1927, voorzag twee gevallen waarin de verandering van scheiding van tafel en bed in echtscheiding mogelijk was. Het eerste definitieve beletsel voor die verandering bestond, telkens een scheiding van tafel en bed wegens overspel werd uitgesproken. Een tweede hinderpaal kon opgeworpen worden door de éénzijdige verklaring van de oorspronkelijke eiser waarbij hij er in toestemde het samenleven te hervatten.

Het bleek dat de aan de oorspronkelijke eiser opgelegde termijn van drie jaar een voldoende proeftermijn uitmaakte.

Inderdaad, het scheen ons weinig wenselijk toe, aan de echtgenoot die de scheiding van tafel en bed heeft bekomen toe te laten aan zijn schuldigde echtgenoot voor de gehele duur van zijn leven een valse toestand op te leggen.

Doordat de scheiding van tafel en bed de verplichting tot samenwonen doet wegvallen, verbreekt zij in feite zometeen het huwelijk dan toch het gezin.

Uit die toestand volgde dat de echtgenoot zich in de onmogelijkheid bevond een gezin met een wettelijke waarde te stichten met een andere persoon dan zijn echtgenoot van wie hij gescheiden leefde.

De voorgestelde tekst handhaaft die toestand, maar beperkt de duur er van. Tijdens de periode van drie jaar, mag de verweerder zowel als de eiser trachten de vroegere echtverbintenis te herstellen.

Men mag echter aannemen dat de kansen op verzoening na het verlopen van die tijdruimte zo gering geworden zijn, dat de wetgever geen rekening meer ermede moet houden. De mogelijkheid van een tweede huwelijk, die wij geenszins hebben willen uitsluiten, zal overigens in buitengewone gevallen toelaten aan een latere verzoening te beantwoorden.

Het huidige stelsel bood het nadeel dat het de oorspronkelijke eiser, die zijn zaak had gewonnen, voorkwam als een mogelijkheid om zijn wrok te koelen en zijn levensopvatting op bestendige wijze op te dringen, ten nadele van de verweerder. Deze zag dan geen andere uitweg dan het vrije huwelijk, met alle nadelen die wij bij artikel 31 hebben vermeld, en dit alleen door de wil van zijn vroegere echtgenoot, die sedert meer dan drie jaar gescheiden leefde.

Alhoewel wij toegeven dat een zware tekortkoming aan de plichten van de echtgenoten een evenredige straf moet medebrengen scheen het ons niet te verantwoorden, de strengheid er van te laten afhangen van de gekrenkte echtgenoot, alleen rechter en tevens partij, daar deze de gelegenheid gehad heeft de door de andere begane tekortkoming te baat te nemen om hetzij echtscheiding, hetzij scheiding van tafel en bed te bekomen. Derhalve, moest de mogelijkheid om scheiding van tafel en bed te veranderen in echtscheiding in ieder geval worden teruggegeven.

« Lorsque la séparation de corps aura duré trois ans, sans qu'une réconciliation ne soit intervenue, l'époux qui était originairement défendeur aura la faculté de demander le divorce au tribunal, qui l'admettra, le demandeur originaire entendu. »

Le texte ancien, datant de la loi du 20 mars 1927, prévoyait deux cas où la transformation de la séparation de corps en divorce était impossible. Le premier empêchement définitif à cette transformation existait chaque fois qu'une séparation de corps était prononcée pour cause d'adultère. Un second obstacle pouvait être constitué par la déclaration unilatérale du demandeur originaire prétendant consentir à reprendre la vie commune.

Il a semblé que le délai de trois ans imposé au défendeur originaire constituait une épreuve suffisante.

En effet, il nous a paru peu désirable de permettre à l'époux ayant obtenu la séparation de corps d'imposer à son conjoint coupable une situation fautive durant toute la durée de son existence.

La séparation de corps, en supprimant l'obligation de cohabitation, rompt en fait, sinon le mariage, au moins le ménage.

Cette situation impliquait dès lors l'impossibilité pour l'époux de reformer un ménage ayant une valeur légale avec une autre personne que son conjoint dont il vivait séparé.

Le texte proposé maintient cette situation mais en limite la durée. Durant la période de trois ans, le défendeur aussi bien que le demandeur pourront tenter de reformer l'union ancienne.

On peut toutefois estimer que ce laps de temps écoulé, les chances de réconciliation seront devenues tellement minimes que le législateur n'en deva plus tenir compte. La possibilité d'un second mariage que nous n'avons nullement voulu exclure permettra d'ailleurs en cas exceptionnel de satisfaire à une réconciliation plus tardive.

Le système actuel avait le désavantage de se présenter pour le demandeur originaire, ayant obtenu gain de cause, comme une possibilité d'exercer sa rancune et d'imposer sa conception de vie d'une façon permanente au détriment du défendeur. Celui-ci se voyait dès lors acculer à l'union libre avec tous les désavantages dont nous avons parlé à l'article 31, et ce par la seule volonté de son ex-conjoint, vivant séparément depuis plus de trois ans.

Tout en admettant qu'un grave manquement au devoir des époux doit entraîner une peine proportionnée, il nous a semblé injustifiable de faire dépendre la rigueur de celle-ci du conjoint offensé, unique juge tout en restant partie, celui-ci ayant eu l'occasion de prendre avantage de la faute commise par l'autre, en obtenant soit le divorce, soit la séparation de corps. Dès lors, la possibilité de transformer la séparation de corps en divorce devait être rendue en toute cause.

WETSONTWERP

Eerste artikel.

Artikel 230 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« De vrouw kan echtscheiding vorderen op grond van overspel van haar man. »

Art. 2.

Artikel 232 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« De veroordeling van een van de echtgenoten tot een voor de andere echtgenoot van schandvlekkende of beledigende aard zijnde straf is voor deze een grond tot echtscheiding. »

Art. 3.

Artikel 233 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« De onderlinge en volgehouden toestemming van de echtgenoten, uitgedrukt op de wijze die de wet voorschrijft, onder de voorwaarden die zijn bepaald, bewijst voldoende dat het samenleven voor hen ondraaglijk is en dat er, te hunnen opzichte, een afdoende grond tot echtscheiding bestaat. »

Art. 4.

Artikel 236 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« Elke eis tot echtscheiding zet de feiten uiteen. Hij wordt, met de bewijsstukken, indien er zijn, aan de voorzitter der rechtbank of aan de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt, overhandigd door de eisende echtgenoot in persoon, tenzij deze door ziekte verhinderd is; in dit geval wordt, op zijn verzoek, en gestaafd door een geneeskundig getuigschrift, de eis overhandigd door een bijzonder gemachtigde. De voorzitter of de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt kan altijd de verschijning in persoon van de eisende partij bevelen. »

Art. 5.

Artikel 238 van het Burgerlijk Werboek wordt gewijzigd als volgt :

« Onderaan op zijn proces-verbaal, beveelt de rechter dat partijen, binnen de maand, op dag en uur door hem bepaald, in persoon vóór hem zullen verschijnen; en dat, te dien einde, een afschrift van zijn bevelschrift door hem zal gezonden worden aan de partij tegen welke de echtscheiding gevorderd wordt. »

Art. 6.

Artikel 239 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« Op de bepaalde dag, houdt de rechter aan de twee echtgenoten, indien zij zich aanbieden, of aan de eiser, indien hij alleen verschijnt, zodanige bedenkingen voor als hij geschikt oordeelt om een verzoening te bewerken; slaagt hij daarin niet, dan stelt hij daarvan proces-verbaal

PROPOSITION DE LOI

Article premier.

L'article 230 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« La femme pourra demander le divorce pour cause d'adultère de son mari. »

Art. 2.

L'article 232 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« La condamnation de l'un des époux à une peine ayant un caractère infamant ou outrageant pour l'autre époux, sera pour celui-ci une cause de divorce. »

Art. 3.

L'article 233 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« Le consentement mutuel et persévérant des époux, exprimé de la manière prescrite par la loi, sous les conditions qu'elle fixe prouvera suffisamment que la vie commune leur est insupportable, et qu'il existe, par rapport à eux, une cause péremptoire de divorce. »

Art. 4.

L'article 236 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« Toute demande en divorce détaillera les faits; elle sera remise avec les pièces à l'appui, s'il y en a, au président du tribunal ou au juge qui en fera les fonctions, par l'époux demandeur en personne, à moins qu'il n'en soit empêché par maladie; auquel cas sur sa réquisition et un certificat médical à l'appui, la demande sera remise par un mandataire spécial. Le président, ou le juge qui en fera les fonctions, pourra toujours ordonner la comparution personnelle de la partie demanderesse. »

Art. 5.

L'article 258 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« Le juge ordonnera, au bas de son procès-verbal, que les parties comparaitront en personne devant lui, endéans le mois, au jour et à l'heure qu'il indiquera; et qu'à cet effet, copie de son ordonnance sera par lui adressée à la partie contre laquelle le divorce est demandé. »

Art. 6.

L'article 239 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« Au jour indiqué, le juge fera aux deux époux, s'ils se présentent, ou au demandeur, s'il est seul comparant, les représentations qu'il croira propres à opérer un rapprochement; s'il ne peut y parvenir, il en dressera procès-verbal et autorisera la partie demanderesse à citer la

op en machtigt de eisende partij om de verwerende partij voor de rechtbank te dagvaarden op dat uitspraak zou worden gedaan. De eisende partij moet de verwerende partij dagvaarden binnen twee maanden te rekenen van de datum van het proces-verbaal van niet-verzoening. »

Art. 7.

Artikel 239bis van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« De eisende partij die in het buitenland verblijft bij het indienen van het verzoek kan dit aan de voorzitter van de rechtbank of aan de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt bij bijzonder gemachtigde laten overhandigen.

» De magistraat kan steeds de verschijning in persoon van de eisende partij bevelen.

» Na binnen de maand de verwerende partij te hebben opgeroepen machtigt hij de eisende partij om de verwerende partij vóór de rechtbank te dagvaarden opdat uitspraak zou worden gedaan.

» De eisende partij moet de verwerende partij dagvaarden binnen twee maanden te rekenen van de datum van het bevelschrift tot machtiging. »

Art. 8.

Artikel 240 wordt ingetrokken.

Art. 9.

Aan artikel 251 van het Burgerlijk Wetboek worden volgende woorden toegevoegd :

... « op een hoofdeis tot echtscheiding of tot scheiding van tafel en bed ».

Art. 10.

Artikel 875 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering wordt gewijzigd als volgt :

« De artikelen 234 tot 239bis, 241, eerste lid, 242 tot 249, 251, 253, 262, 263 en 267 tot 274 van het Burgerlijk Wetboek zijn van toepassing op de scheiding van tafel en bed. Indien de voorzitter de partijen niet heeft kunnen verzoenen, verwijst hij ze om zich vóór de rechtbank te voorzien. »

Art. 11.

Artikel 259 wordt ingetrokken.

Art. 12.

Artikel 260 wordt ingetrokken.

Art. 13.

Artikel 261 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« Wanneer de echtscheiding geëist wordt om reden dat een van de echtgenoten tot een voor de andere echtgenoot van schandvlekkende of beledigende aard zijnde straf verwezen werd, moeten er geen andere rechtsvormen in acht genomen worden dan dat aan de rechtbank van eerste aanleg een uitgifte in behoorlijke vorm van het vonnis van veroordeling wordt voorgelegd voorzien van de melding dat dit vonnis door geen enkel rechtsmiddel meer gewijzigd kan worden. »

partie défenderesse devant le tribunal afin qu'il soit statué. La partie demanderesse devra citer la partie défenderesse endéans les deux mois à partir de la date du procès-verbal de non-conciliation. »

Art. 7.

L'article 239bis du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« La partie demanderesse qui résidera à l'étranger lors du dépôt de la requête pourra la remettre au président du tribunal ou au juge qui en fera les fonctions par un mandataire spécial.

» Le magistrat pourra toujours ordonner la comparution personnelle de la partie demanderesse.

» Après avoir convoqué endéans le mois la partie défenderesse, il autorisera la partie demanderesse à citer la partie défenderesse devant le tribunal afin qu'il soit statué.

» La partie demanderesse devra citer la partie défenderesse endéans les deux mois à partir de la date de l'ordonnance portant autorisation. »

Art. 8.

L'article 240 est abrogé.

Art. 9.

A l'article 251 du Code Civil sont ajoutés les mots suivants :

... « Sur une demande principale en divorce ou en séparation de corps. »

Art. 10.

L'article 875 du Code de Procédure Civile est modifié ainsi qu'il suit :

« Les articles 234 à 239bis, 241, alinéa premier, 242 à 249, 251, 253, 262, 263 et 267 à 274 du Code Civil sont applicables à la séparation de corps. Le président, s'il n'a pu rapprocher les parties, les renverra à se pourvoir devant le tribunal. »

Art. 11.

L'article 259 est abrogé.

Art. 12.

L'article 260 est abrogé.

Art. 13.

L'article 261 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« Lorsque le divorce sera demandé pour la raison qu'un des époux est condamné à une peine ayant un caractère infamant ou outrageant pour l'autre époux, les seuls formalités à observer consisteront à présenter au tribunal de première instance, une expédition en bonne forme du jugement de condamnation, portant la mention que ce même jugement n'est plus susceptible d'être réformé par aucune voie légale. »

Art. 14.

Artikel 267 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« Het voorlopig bewind over de kinderen wordt aan een van de echtgenoten in het meerder belang van de kinderen toevertrouwd. De rechtbank kan het bewind van een of meer kinderen aan ieder echtgenoot toevertrouwen. De Procureur des Konings kan ambtshalve de tussenkomst van de rechtbank eisen. »

Art. 15.

Artikel 278 van het Burgerlijk Wetboek wordt ingetrokken.

Art. 16.

Artikel 280 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« Ze zijn eveneens gehouden schriftelijk hun overeenkomst op te maken over de volgende drie punten :

» 1° Aan wie de uit hun echt geboren kinderen zullen toevertrouwd worden, hetzij gedurende de termijn van de rechtspleging, hetzij na uitspraak van de echtscheiding;

» 2° In welk huis de vrouw, gedurende de termijn van de rechtspleging, haar intrek zal moeten nemen en verblijf houden;

» 3° Welk bedrag de man, gedurende dezelfde termijn, aan zijn vrouw zal moeten betalen, indien zij geen voldoende inkomsten heeft om in haar behoeften te voorzien. »

Art. 17.

Artikel 281 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« De echtgenoten verschijnen te zamen, en in persoon, vóór de voorzitter van de burgerlijke rechtbank van hun arrondissement, of vóór de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt, en geven hem hun wil te kennen. »

Art. 18.

Artikel 282 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« De rechter houdt aan beide echtgenoten te zamen en aan ieder van hen in het bijzonder zodanige bedenkingen en aanmaningen voor als hij gepast oordeelt; hij leest hun hoofdstuk IV van deze titel voor, regelende het uitwerkselen van de echtscheiding, en brengt hun onder het oog alles waartoe hun stap zal leiden. »

Art. 19.

Artikel 283 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« Indien de echtgenoten in hun voornemen volharden, wordt er hun door de rechter akte van verleend dat zij de echtscheiding aanvragen en daarin onderling toestemmen : en zij zijn gehouden dadelijk over te leggen en ter hand te stellen, buiten de akten in de artikelen 279 en 280 vermeld :

» 1° Hun akten van geboorte en hun akte van huwelijk;
» 2° De akten van geboorte en van overlijden van al de kinderen die uit hun echt geboren zijn. »

Art. 14.

L'article 267 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« L'administration des enfants sera confiée à l'un des époux pour le plus grand avantage des enfants. Le tribunal pourra confier l'administration d'un ou de plusieurs enfants à chacun des époux. Le Procureur du Roi peut demander d'office l'intervention du tribunal. »

Art. 15.

L'article 278 du Code Civil est abrogé.

Art. 16.

L'article 280 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« Ils seront également tenus de constater par écrit leur convention sur les trois points qui suivent :

» 1° A qui les enfants nés de leur union seront confiés, soit pendant le temps de la procédure, soit après le divorce prononcé;

» 2° Dans quelle maison la femme devra se retirer, et résider pendant le temps de la procédure;

» 3° Quelle somme le mari devra payer à sa femme pendant le même temps si elle n'a pas de revenus suffisants pour subvenir à ses besoins. »

Art. 17.

L'article 281 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« Les époux se présenteront ensemble, et en personne, devant le président du tribunal civil de leur arrondissement, ou devant le juge qui en fera les fonctions, et lui feront la déclaration de leur volonté. »

Art. 18.

L'article 282 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« Le juge fera aux deux époux réunis, et à chacun d'eux en particulier, telles représentations et exhortations qu'il croira convenable; il leur donnera lecture du chapitre IV du présent titre, qui règle les effets du divorce, et leur développera toutes les conséquences de leur démarche. »

Art. 19.

L'article 283 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« Si les époux persistent dans leur résolution, il leur sera donné note, par le juge, de ce qu'ils demandent le divorce et y consentent mutuellement, et ils seront tenus de produire et de déposer à l'instant, outre les actes mentionnés aux articles 279 et 280 :

» 1° Les actes de leur naissance, et celui de leur mariage;
» 2° Les actes de naissance et de décès de tous les enfants nés de leur union. »

Art. 20.

Artikel 284 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« De voorzitter of de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt maakt een omstandig proces-verbaal op van al wat er gezegd en gedaan werd in uitvoering van de vorige artikelen; de overgelegde stukken blijven vastgehecht aan het proces-verbaal, waarin melding gemaakt wordt van de waarschuwing aan de vrouw gedaan om, binnen vier en twintig uur, haar intrek te nemen in het huis waaromtrent zij met haar man is overeengekomen, en aldaar verblijf te houden tot aan de uitspraak van de echtscheiding. Het proces-verbaal wordt getekend door partijen en door de voorzitter of de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt. »

Art. 21.

Artikel 285 wordt ingetrokken.

Art. 22.

Artikel 286 wordt gewijzigd als volgt :

« Binnen veertien dagen na de dag waarop het kwartaal, te rekenen van de verklaring, verlopen is, verschijnen de echtgenoten te zamen en in persoon vóór de voorzitter der rechtbank of vóór de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt; zij overhandigen hem de in behoorlijke vorm gestelde uitgifte van het proces-verbaal houdende hun onderlinge toestemming, en van al de akten die er aan vastgehecht werden, en vorderen, ieder van hen afzonderlijk doch in tegenwoordigheid van elkander, van de magistraat dat hij de echtscheiding zou toestaan. »

Art. 23.

Artikel 289 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« Indien de procureur des Konings in de stukken het bewijs vindt dat beide echtgenoten één en twintig jaar oud waren, toen zij hun eerste verklaring deden; dat zij op dat tijdstip twee jaar getrouwd waren; dat de onderlinge toestemming overeenkomstig deze wet werd uitgedrukt, na de hierboven bepaalde voorafgaande handelingen, en met inachtneming van al de door dit hoofdstuk vereiste rechtsvormen, dan geeft hij zijn conclusie in de volgende bewoordingen : « de wet laat toe »; in het tegenovergesteld geval, luidt zijn conclusie : « de wet laat niet toe ».

Art. 24.

Artikel 290 wordt gewijzigd als volgt :

« De rechtbank kan, op het uitgebrachte verslag, geen andere punten onderzoeken dan die welke in het vorig artikel zijn vermeld. Blijkt daaruit dat, naar het oordeel van de rechtbank, partijen aan de voorwaarden voldeden en de bij de wet bepaalde rechtsvormen hebben in acht genomen, dan staat zij de echtscheiding toe. »

Art. 25.

Aan het Burgerlijk Wetboek wordt volgend nieuw artikel 290bis toegevoegd :

« Binnen twee maanden zijn de echtgenoten verplicht dit vonnis bij een gemeenschappelijke akte te betekenen aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de plaats

Art. 20.

L'article 284 est modifié ainsi qu'il suit :

« Le président, ou le juge qui en fera les fonctions, dressera procès-verbal de tout ce qui aura été dit et fait en exécution des articles précédents; les pièces produites demeureront annexées au dit procès-verbal dans lequel il sera fait mention de l'avertissement donné à la femme de se retirer dans les vingt-quatre heures, dans la maison convenue entre elle et son mari, et d'y résider jusqu'au divorce prononcé. Le procès-verbal sera signé par les parties et par le président ou le juge qui en fera les fonctions. »

Art. 21.

L'article 285 est abrogé.

Art. 22.

L'article 286 est modifié comme suit :

« Dans la quinzaine du jour où sera révolu le trimestre, à compter de la déclaration, les époux se présenteront ensemble et en personne devant le président du tribunal ou le juge qui en fera les fonctions; ils lui remettront l'expédition en bonne forme du procès-verbal contenant leur consentement mutuel, et de tous les actes qui y auront été annexés, et requerront du magistrat, chacun séparément, en présence néanmoins l'un de l'autre, l'admission du divorce. »

Art. 23.

L'article 289 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« Si le Procureur du Roi trouve dans les pièces, la preuve que les deux époux étaient âgés de 21 ans lorsqu'ils ont fait leur première déclaration, qu'à cette époque, ils étaient mariés depuis deux ans, que le consentement a été exprimé conformément à la présente loi, après les préalables ci-dessus prescrits et avec toutes les formalités requises par le précédent chapitre, il donnera ses conclusions en ces termes : « La loi permet »; dans le cas contraire, ses conclusions seront en ces termes : « La loi empêche. »

Art. 24.

L'article 290 est modifié comme suit :

« Le tribunal, sur le référé, ne pourra faire d'autres vérifications que celles indiquées par l'article précédent. S'il en résulte que, dans l'opinion du tribunal, les parties ont satisfait aux conditions et rempli les formalités déterminées par la loi, il admettra le divorce. »

Art. 25.

Il est ajouté un article 290bis nouveau :

« Les époux sont obligés, dans les deux mois, de signifier par un acte conjoint ce jugement à l'officier de l'état civil du lieu où les époux avaient leur domicile au mo-

waar de echtgenoten hun woonplaats hadden op het ogenblik van hun eerste verschijning. De ambtenaar van de burgerlijke stand schrijft het vonnis in zijn registers over; melding er van wordt gemaakt op de kant van de huwelijksakte, indien deze in België werd opgemaakt of overgeschreven. »

Art. 26.

Aan het Burgerlijk Wetboek wordt volgend nieuw artikel 290ter toegevoegd :

« Die twee maanden nemen slechts een aanvang, ten opzichte van de vonnissen in eerste aanleg, na het verstrijken van de termijn van beroep en, ten opzichte van de op tegenspraak gewezen vonnissen, na verloop van de termijn tot voorziening in verbreking. »

Art. 27.

Aan het Burgerlijk Wetboek wordt volgend nieuw artikel 290quater toegevoegd :

« De echtgenoten die de hoger bepaalde termijn van twee maanden zouden hebben laten verstrijken zonder de betekening aan de bevoegde ambtenaar van de burgerlijke stand te doen, zijn vervallen verklaard van het genot van het door hen bekomen vonnis. »

Art. 28.

Aan het Burgerlijk Wetboek wordt volgend nieuw artikel 290quinquies toegevoegd :

« Artikel 266bis van het Burgerlijk Wetboek is van toepassing op de echtscheiding door onderlinge toestemming wat de uitwerkselen van het vonnis of van het eindarrest betreft. »

Art. 29.

Artikel 294 van het Burgerlijk Wetboek wordt ingetrokken.

Art. 30.

Artikel 295 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« Gescheiden echtgenoten mogen zich opnieuw verenigen door hun huwelijk andermaal te doen voltrekken, zonder verplicht te zijn de termijn bepaald bij artikel 228 in acht te nemen, indien de echtgenote niet, in de tussentijd, een ander huwelijk heeft aangegaan, waarvan de ontbinding tot minder dan tien maanden opklimt.

» In de akte van huwelijk worden de plaats en de dagtekening van hun eerste echtverbintenis vermeld.

» De artikelen 1098, 1496 en 1527 zijn alleen dan van toepassing, wanneer er kinderen bestaan, geboren uit een huwelijk aangegaan tussen de twee echtverbintenissen in. »

Art. 31.

Artikel 296 wordt ingetrokken.

Art. 32.

Artikel 297 wordt ingetrokken.

Art. 33.

Artikel 298 wordt ingetrokken.

ment de leur première comparution. L'officier de l'état civil transcrit le jugement sur ses registres; mention en est faite en marge de l'acte de mariage, s'il a été dressé ou transcrit en Belgique. »

Art. 26.

Il est ajouté un article 290ter nouveau :

« Ces deux mois ne commencent à courir, à l'égard des jugements de première instance, qu'après l'expiration du délai d'appel et, à l'égard des jugements contradictoires en dernier ressort, qu'après l'expiration du délai du pourvoi en cassation. »

Art. 27.

Il est ajouté un article 290quater nouveau :

« Les époux qui auraient laissé passer le délai de deux mois ci-dessus déterminé, sans faire la signification à l'officier de l'état civil compétent, seront déchus du bénéfice du jugement qu'ils avaient obtenu. »

Art. 28.

Il est ajouté un article 290quinquies nouveau.

« En ce qui concerne les effets du jugement ou de l'arrêt défini, l'article 266bis du Code Civil est applicable au divorce, par consentement mutuel. »

Art. 29.

L'article 294 du Code Civil est abrogé.

Art. 30.

L'article 295 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« Les époux divorcés pourront se réunir en faisant célébrer de nouveau leur mariage sans être tenus d'observer le délai fixé par l'article 223, si l'épouse n'a pas contracté dans l'intervalle un autre mariage dont la dissolution remonte à moins de dix mois.

» Dans l'acte du mariage, on énoncera le lieu et la date de leur première union.

» Les articles 1098, 1496 et 1527 ne seront applicables que s'il existe des enfants issus d'un mariage contracté entre les deux unions. »

Art. 31.

L'article 296 est abrogé.

Art. 32.

L'article 297 est abrogé.

Art. 33.

L'article 298 est abrogé.

Art. 34.

Artikel 302 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« De kinderen worden toevertrouwd aan een van de echtgenoten of aan een derde persoon in het meerder belang van de kinderen, op eensluidend advies van het openbaar ministerie. De rechtbank is niet gehouden al de kinderen aan een zelfde persoon toe te vertrouwen. »

Art. 35.

Artikel 310 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt :

« Wanneer de scheiding van tafel en bed drie jaar heeft geduurd zonder dat verzoening tot stand gekomen is, heeft de echtgenoot die oorspronkelijk verweerder was het recht een eis tot echtscheiding in te stellen bij de rechtbank en deze staat die toe, de oorspronkelijke eiser gehoord. »

Art. 34.

L'article 302 du Code Civil est modifié ainsi qu'il suit :

« Les enfants seront confiés à l'un des époux ou à une tierce personne pour le plus grand avantage des enfants, sur avis conforme du ministère public. Le tribunal n'est pas tenu de confier tous les enfants à une même personne. »

Art. 35.

L'article 310 du Code Civil est modifié comme suit :

« Lorsque la séparation de corps aura duré trois ans, sans qu'une réconciliation ne soit intervenue, l'époux qui était originairement défendeur aura la faculté de demander le divorce au tribunal qui l'admettra, le demandeur originaire entendu. »

Mathilde GROESSER-SCHROYENS,
Germaine COPEE-GERBINET,
H. FAYAT,
J. HOSSEY,
F. TIELEMANS,
O. DEBUNNE.
